

درآمدی بر لیبرالیسم بررسی و نقد مبانی

علی الهی قبا

مؤسسه مطالعاتی
روابط اسلام و غرب

سرشناسه: الهی تبار، علی
 عنوان و نام پدیدآور: درآمدی بر لبرالسم بررسی و نقد مبانی / علی الهی تبار؛
 [به سفارش] مؤسسه مطالعاتی روابط اسلام و غرب
 مشخصات نشر: تهران: صحیفه، ۱۳۹۱
 مشخصات ظاهری: ۲۳۲ ص.
 شابک: 978-600-93109-0-6
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: آزادیخواهی؛ آزادیخواهی -- تاریخ؛ آزادیخواهی - کشورهای اسلامی
 شناسه افزوده: مؤسسه مطالعاتی روابط اسلام و غرب
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ۷۴۲/۴ JC
 رده بندی دیویی: ۳۲۰/۵۱
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۶۳۵۷۱

درآمدی بر لبرالسم بررسی و نقد مبانی

تألیف: علی الهی تبار
 ناظر تولید: هادی باقرانی
 صفحه آرایی: سید محسن عمادی مجتهد
 چاپ اول: بهار ۱۳۹۱
 تعداد: ۵۰۰
 چاپ دوم: بهار ۱۳۹۱
 قیمت: ۱۰ هزار ریال
 حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

قم: بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵۱-۲۱۳۳۱۰۶
 فکس: ۰۲۵۱ - ۲۱۳۳۱۴۶
 تهران، خیابان انقلاب، بین خیابان وصال شیرازی و قدس، نیش کوچه اسکو،
 پلاک ۱۰۰۳. تلفن: ۰۲۱ - ۶۶۹۷۸۹۲۰
 اصفهان، خیابان مسجد سید، نرسیده به خیابان آیت الله زاهد.
 تلفن: ۰۳۱۱ - ۲۳۶۷۷۱۱
 مشهد، خیابان امام رضا علیه السلام، خیابان دانش شرقی، بین دانش ۱۵ و ۱۷.
 تلفن: ۰۵۱۱ - ۸۵۴۳۰۵۹

فهرست

مقدمه.....	۹
فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۱۳
واژه‌شناسی لیبرالیسم.....	۱۳
مفهوم لیبرالیسم.....	۱۳
پیشینه لیبرالیسم.....	۱۶
بستر اول: نوزایی و روشنگری.....	۱۹
بستر دوم: جنبش دین‌پیرایی.....	۲۱
تفکیک دین و دنیا.....	۲۱
عقل و ایمان.....	۲۳
برابری خواهی.....	۲۷
سازگاری و مدارا.....	۲۷
بستر سوم: پیدایش بورژوازی.....	۳۱
واژه بورژوا.....	۳۱
بورژوازی و لیبرالیسم.....	۳۳
الف) پدیده بورژوازی.....	۳۳
ب) تغییر در چارچوب‌ها و ساختارها.....	۳۴
نخستین اندیشمندان لیبرال.....	۳۹
- مارتین لوتر (۱۴۸۳ - ۱۵۴۶).....	۴۰

۴۲.....	- ماکیاولی (۱۴۶۹ - ۱۵۲۷).....
۴۳.....	- فرانسیس بیکن (۱۵۶۱ - ۱۶۲۹).....
۴۴.....	- توماس هابز (۱۶۷۹ - ۱۵۸۸).....
۴۵.....	- جان لاک (۱۶۳۲ - ۱۷۰۴).....
۴۶.....	- آدام اسمیت (۱۷۲۳ - ۱۷۹۰).....
۴۹.....	فصل دوم: مبانی و مفاهیم بنیادین در لیبرالیسم.....
۴۹.....	۱. انسان گرایی.....
۵۲.....	۲. فرد گرایی.....
۵۵.....	۳. عقل گرایی.....
۵۷.....	۴. علم گرایی.....
۵۹.....	۵. تجربه گرایی.....
۶۱.....	۶. سنت ستیزی.....
۶۲.....	۷. تجدد گرایی.....
۶۳.....	۸. پیشرفت گرایی.....
۶۵.....	۹. پلورالیسم معرفتی.....
۶۷.....	الف) پلورالیسم معرفتی توصیفی.....
۶۸.....	ب) پلورالیسم دستوری یا هنجاری.....
۶۹.....	ج) پلورالیسم مفهوم سنجشی.....
۷۰.....	۱۰. اعتماد به انسان.....
۷۳.....	فصل سوم: لیبرالیسم زمینه‌ها، پیوندها، عرصه‌ها و گونه‌ها.....
۷۴.....	۱. زمینه‌ها و مفاهیم وابسته.....
۷۴.....	الف) مدرنیته.....
۷۶.....	ب) مدرنیزاسیون.....
۷۶.....	ج) مدرنیسم (نوگرایی).....
۷۷.....	۲. پیوندها.....
۷۸.....	الف) دموکراسی.....
۸۲.....	ب) سوسیالیسم (Socialism).....
۸۶.....	۳. عرصه‌ها.....
۸۶.....	الف) عرصه اقتصادی.....
۹۲.....	ب) عرصه سیاسی.....

۹۵	 (ج) عرصه فرهنگی
۹۵	 ارزش‌های اخلاقی
۹۹	 دین و لیبرالیسم
۱۰۲	 ۴. گونه‌های لیبرالیسم
۱۰۲	 (الف) مروری بر مبانی و مفاهیم
۱۰۷	 (ب) گونه‌شناسی لیبرالیسم
۱۱۱	 ۱. لیبرالیسم کلاسیک
۱۱۴	 ۲. لیبرال - دموکراسی
۱۱۹	 ۳. لیبرالیسم نو
۱۲۳	 فصل چهارم: آزاده‌ها و لوازم لیبرالیسم
۱۲۳	 ۱. آزادی
۱۲۸	 ۲. تساهل و تسامح
۱۳۲	 ۳. سکولاریسم
۱۳۵	 سکولاریسم و لیبرالیسم
۱۳۶	 ۴. ساختارهای سیاسی
۱۳۶	 (الف) محدود سازی اقتدار سیاسی
۱۳۷	 (ب) قانون‌گذاری
۱۳۸	 (ج) مشارکت
۱۳۹	 (د) نظام نمایندگی
۱۴۱	 (ه) تفکیک قوا
۱۴۵	 فصل پنجم: لیبرالیسم در بوته نقد
۱۴۵	 لیبرالیسم و ایدئولوژی
۱۴۸	 (الف) هویت‌های متعارض
۱۴۹	 (ب) فرد در حصار قدرت و انضباط
۱۵۱	 ارزش‌ها
۱۵۲	 لیبرالیسم در برابر نحله‌ها
۱۵۲	 (الف) جنبش محافظه‌کاران
۱۵۴	 (ب) نقد مارکسیسم
۱۵۷	 (ج) مکتب انتقادی فرانکفورت و نقد لیبرالیسم

۱۶۲	 (د) نقد پسانوگرایان
۱۶۵	 (ه) نقد دیندارانه و اخلاق‌گرایانه
۱۷۳	 فصل ششم: ورود لیبرالیسم به جهان اسلام
۱۷۳	 مصر پیشگام در پذیرش لیبرالیسم
۱۷۶	 ترکیه
۱۷۷	 ایران
۱۷۷	 ۱. لیبرالیسم در دوران قاجار
۱۷۹	 ۲. لیبرالیسم سیاسی
۱۸۰	 ۳. لیبرالیسم فرهنگی
۱۸۲	 ۴. لیبرالیسم اقتصادی
۱۸۳	 ۵. لیبرالیسم از نگاهی دیگر
۱۸۵	 ادوار تاریخی لیبرالیسم ایرانی
۱۸۵	 دوره اول: مشروطه
۱۹۲	 تشکل‌های لیبرالی در عهد مشروطه
۱۹۵	 دوره دوم: لیبرالیسم عهد پهلوی
۱۹۵	 تشکل‌های لیبرالی
۲۰۴	 دوره سوم: لیبرالیسم پس از انقلاب اسلامی
۲۰۷	 نام‌نامه دانشمندان
۲۲۷	 کتاب‌نامه
۲۳۱	 نشریات

در این کتاب، به بررسی و تحلیل این موضوع پرداخته می‌شود که چگونه می‌توان با استفاده از ابزارهای فلسفی و اخلاقی، به تعریف و تبیین این مفهوم پرداخت. در ادامه، به بررسی دیدگاه‌های مختلف در مورد این موضوع پرداخته می‌شود و در نهایت، به ارائه پیشنهاداتی برای بهبود وضعیت موجود پرداخته می‌شود.

این کتاب، به گونه‌ای تدوین شده است که برای دانشجویان و محققان در زمینه‌های مختلف، از جمله فلسفه، اخلاق، حقوق و اقتصاد، قابل استفاده باشد.

مقدمه

لیبرالیسم، چه از نظر سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی یا اقتصادی ملاحظه گردد و در وجه عام، خنوش در تضاد با خودکامگی، دولت‌گرایی، ضعف‌گرایی، اقتصاد هدایت‌شده و متمرکز و جمع‌باوری تعریف گردد یا در وجه اثباتی خود، فلسفه افزایش آزادی فردی در تمامی زمینه‌ها معنا شود و بر پایه روش‌ها، نگارش‌ها، سیاست‌ها و باید و نبایدهای ایدئولوژیک استوار گردد، در هر حال محتب نگرانی و انسان‌گرا است که گرایش‌های خودمحورانه و کسب لذت حداکثری را بر هر هدف قرار می‌دهد و انسان را فرمانروای این جهان و عقل او را ترازو و معیار خوب و بد دنیا می‌داند.

در مرام لیبرالیسم عقل انسان، طبیعت و تجربه، محور و داور نظام ارزش‌های اجتماعی، اخلاقی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی می‌شود و خدا و وحی گوشه‌نشین می‌گردند و در حریم اجتماعی حق دخالت نمی‌یابند؛ مگر به دلیلی عقلانی که نفع فرد در آن لحاظ شود. لیبرالیسم که بر بستر نوزایی و عصر روشنگری و دین‌پیرایی زاده شد

و براساس سکولاریسم اولیه به تعریف جدیدی از رابطه عقل و ایمان دست یافت و برابری خواهی و مدارا را اصل دانست به دست بورژوازی تازه از راه رسیده وارد نظام‌های اجتماعی، سیاسی و روابط اقتصادی شد و در هر عرصه‌ای به جنبش پرداخت و الزامات خود را تحمیل کرد و با پیوند با نواندیشی، نوگرایی و نوسازی چهره غرب را دگرگون نمود.

لیبرالیسم توانست به دین نقشی تسلی‌بخش اعطا کند و از دین به عنوان ابزار تسلیم و آرامش اجتماعی سود ببرد. و در سایه مبانی و لوازمی نظیر انسان‌گرایی، فردگرایی، عقل‌گرایی، تجربه‌گرایی، علم‌گرایی، سنت‌ستیزی، تحدیدگرایی، پلورالیسم معرفتی، پیشرفت باوری و باور به اختیارداری انسان، ذاتاً گناهکار مسیحی را به اصابت رسانده، انواع کشش‌ها و گرایش‌های انسانی را عواطف او را بدون محدودیت محرکی کارآمد برای کامروایی او برشمرد.

لیبرالیسم اگرچه گونه‌ها و رنگ‌های بسیار به خود دیده است و فراز و نشیب لیبرالیسم کلاسیک تا لیبرالیسم نو را از سر گذرانده است، اما همچنان بر خمیرمایه‌های گذشته استوار است و بر دولت حداقلی، مردم‌سالاری، نسبی‌گرایی در حوزه ارزش‌ها و سرمایه‌سالاری تأکید می‌کند و تاکنون در برابر نقد سنت‌گرایان، مارکسیست‌ها، مکتب فرانکفورت، پسانوگرایان و دینداران و اخلاق‌گرایان ایستاده است و اگرچه گاه انعطاف بر شاخ و برگش پدید می‌آید، اما بر مبانی خویش سخت استوار است و حکایت برخورد با جنبش‌های اخیر مانند قیام وال استریت، نمونه‌ای عینی از بروزو ظهور سختی و تعصبی کنگ و جزم‌اندیش در میان طرفداران این مکتب است.

در هر حال نوشتار حاضر در تلاش است تا با بررسی تاریخ

پیدایش، تطورو فراز و نشیب حاکم بر این مکتب فراگیر و پی‌گیری مفاهیم کلیدی و مبانی ریشه‌ای و لوازم غیرقابل انکار آن و انتقادات محتوایی و درونی‌اش به حکایت واقع‌بینانه‌ای از وضعیت لیبرالیسم دست یابد و با ملاحظه برخی تأثیرات معاصر آن بر مهم‌ترین کشورهای اسلامی، در گفتاری مختصر ردپاهای آن را جویا شود.

امید است این گام کوچک در روشن‌سازی ابعاد متنوع و متکثر این مکتب که رد خود را بر جای جای اندیشه برخی اندیشوران و نظام‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برجا گذاشته است، مؤثر بوده، در روزگار بیداری تمدن اسلامی در شناخت و ادراک دقیق‌تر هندسه سرزمین فکری رقبای شرق باشد.

www.ketab.ir